

Голас Радзімы

№ 35 (1761)
2 верасня 1982 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У школах Беларусі празвінеў першы званок. Тысячы хлопчыкаў і дзяўчынак, юнакоў і дзяўчат зноў прыйшлі ў класы, сустрэліся з любімымі настаўнікамі.
НА ЗДЫМКУ: настаўніца Мінскай СШ № 81 Валянціна ЛАПТАС.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

падзеі · людзі · факты

ВЯРТАННЕ НА ЗЯМЛЮ

3 ПАВЕДАМЛЕННЯ ТАСС

27 жніўня 1982 года пасля завяршэння праграмы даследаванняў і эксперыменту на борце навукова-даследчага комплексу «Салют-7» — «Саюз Т-5» — «Саюз Т-7» касманаўты Леанід Папоў, Аляксандр Сераброў і Святлана Савіцкая вярнуліся на зямлю. Работу на станцыі «Салют-7» працягваюць касманаўты Анатоль Беразавой і Валянцін Лебедзеў.

На зямлю дастаўлены матэрыялы даследаванняў і эксперыменту, выкананых на станцыі «Салют-7» асноўным аэкапітажам у час трохмесячнага палёту і аэкапітажам з пяці касманаўтаў у ходзе сумеснай работы.

Касманаўты правялі фатаграфаванне асобных раёнаў зямной паверхні і акваторыі Сусветнага акіяна, выканалі рад тэхнічных эксперыменту. У ходзе палёту былі праведзены астрафізічныя і геафізічныя эксперыменты з выкарыстаннем савецкай, чэхаславацкай і французскай апаратуры. Вялікае значэнне маюць упершыню выкананыя на станцыі біятэхнічныя эксперыменты, у якіх адпрацоўваліся метады атрымання ў умовах бязважкасці звышчыстых біялагічных актыўных рэчываў.

Значнае месца ў праграме работ аэкапіжа займалі медыка-біялагічныя даследаванні, у выніку якіх атрыман вялікі аб'ём новай навуковай інфармацыі. Пры гэтым не было выяўлена істотных адрозненняў у рэакцыях арганізма жанчыны і мужчыны на ўздзеянне фактараў касмічнага палёту.

Пасляхова завершаны палёт аэкапіжа, у саставе якога ўпершыню працавала жанчына-касманаўт, з'яўляецца новай яркай старонкай айчыннай касманаўтыкі. Навуковыя даныя, атрыманыя ў ходзе палёту, будуць выкарыстаны ў інтэр'есах розных галін навукі і народнай гаспадаркі, а таксама для далейшага развіцця пілатуемых касмічных палётаў.

**

За пасляховае ажыццяўленне касмічнага палёту на арбітальным навукова-даследчым комплексе «Салют-7» — «Саюз» і прыўслення пры гэтым мужнасць і гераізм двойчы Герой Савецкага Саюза лётчык-касманаўт СССР Леанід Папоў узнагароджаны ордэнам Леніна. Аляксандру Сераброву прысвоена званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая Зорка» і званне «Лётчык-касманаўт СССР». Званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая Зорка», а таксама званне «Лётчык-касманаўт СССР» прысвоена Святлане Савіцкай.

АФІЦЫЙНЫ ПРЫЁМ

СУПРАЦЬ ЯДЗЕРНАЙ ПАГРОЗЫ

Старшыня Савета Міністраў БССР Аляксандр Аксёнаў прыняў 26 жніўня мітрапаліта Мінскага і Беларускага, патрыяршага экзарха Заходняй Еўропы, старшыню аддзела замежных царкоўных зносін Маскоўскай патрыярхіі Філарэта. Свяшчэннік азнаёміў кіраўніка ўрада Беларускай ССР з вынікамі работы Сусветнай канферэнцыі «Рэлігійныя дзеічы свету супраць ядзернай пагрозы», якая адбылася гэтым летам у Маскве. Ад імя яе ўдзельнікаў ён перадаў «Зварот да ўсіх урадаў свету», а таксама іншыя выніковыя дакументы канферэнцыі. Мітрапаліт адзначыў, што ў перыяд абвастрэння міжнароднай напружанасці, які працягваецца на віне амерыканскага імперыялізму, неацэнным для свету з'яўляецца спакойны, цвёрды, паслядоўны міралюбівы знешнепалітычны курс нашай вялікай Радзімы, якая прыкладае максімум намаганняў, каб не дапусціць згубнай ядзернай вайны.

Аляксандр Аксёнаў у ходзе гутаркі падкрэсліў настойлівую неабходнасць аб'яднання ўсіх міралюбівых сіл у барацьбе за мір і міжнародную бяспеку. Урад Беларускай ССР, адзначыў ён, з павагай адносіцца да міратворчай дзейнасці рэлігійных арганізацый.

У гутарцы ўдзельнічаў упаўнаважаны Савета па справах рэлігій пры Саўеце Міністраў СССР па Беларусі Андрэй Залескі.

ГОСЦІ МІНСКА

З КРАІНЫ

УЗЫХОДЗЯЧАГА СОНЦА

У Мінску знаходзілася дэлегацыя аддзялення Таварыства японска-савецкай дружбы прэфектуры Міягі на чале з Хідэо Хэнімі, старшынёй аддзялення. Сендай, адміністрацыйны цэнтр прэфектуры, і Мінск — гарады-пабрацімы.

Дэлегацыя наведвала камвольны камбінат.

Кіраўнікі, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый прадпрыемства расказалі пра актыўны ўдзел рабочых у кіраванні вытворчасцю, умовы працы і адпачынку камвольшчыкаў. Члены дэлегацыі пабывалі ў цэхах камбіната, аглядзелі Палац культуры.

Госці з Японіі азнаёміліся таксама з выдатнымі мясцінамі горада-героя, пабывалі на іншых прадпрыемствах і ў дзіцячых установах, у музеях і на выстаўках.

УВЕКАВЕЧАНА ІМЯ

ПАПАЎНЕННЕ ФЛОТУ

Цеплаход «Пётр Машэраў», што прыйшоў у Ленінград з гданьскай суднаверфі (ПНР), папоўніў савецкі марскі флот. Гэта ролкер — судна навейшай канструкцыі з гарызантальным спосабам нагрузкі.

Аўтамабілі, дарожныя машыны, трэйлеры з буйнагабарытнымі, цяжкавагавымі грузамі трапляюць на яго борт самастойна, без дапамогі перагрузачных механізмаў. Ён здольны браць таксама да 800 кантэйнераў. Пры гэтым хуткасць судна даволі высокая — 21 міля.

У бягучай пяцігодцы (да 1986 года) на блакітныя дарогі павінны выйсці амаль 250 новых суднаў агульным танажом больш за тры мільёны тон.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

РАСЦЕ АГРАГАРАДОК

Саўгас «Адраджэнне» Ганцавіцкага раёна — адна з новых гаспадарак, якія ствараюцца на асушаных землях беларускага Палесся. Для яе ўгоддзямі меліяратары адваявалі ў балот 7 300 гектараў урадлівых зямель. Саўгас будзе спецыялізавацца на вытворчасці малака. Будуемы тут жывёлагадоўчы комплекс разлічан на 3 200 кароў. Штогод гаспадарка зможа даваць амаль 13 тысяч тон малака, 500 тон збожжа, неабходную колькасць фуражу.

Цяпер будаўнікі ўзводзяць жылы пасёлак. Яны ўжо здалі дзіцячы сад, гандлёвы комплекс, школу, урачэбны пункт. Будуецца і вытворчыя памяшканні малочнага комплексу. Здадзена яго першая чарга.

Вядома ж, паклапаціліся праектравальнікі і пра адпачынак працаўнікоў «Адраджэння». Побач з жылём вядзецца будаўніцтва вадасховішча плошчай 200 гектараў. На яго берагах зацвітуць сады.

НОВЫЯ МАГУТНАСЦІ

У АБ'ЯДНАННІ «ГОМСЕЛЬМАШ»

З кожным годам расшырае свае магутнасці і павялічвае выпуск кормаўборачных камбайнаў вытворцае аб'яднанне «Гомсельмаш». У бягучай пяцігодцы прадпрыемства паставіць працаўнікам вёскі каля 310 тысяч корма — і сіласаўборачных камбайнаў і 170 тысяч прычэпаў і трактароў. Канструктары працуюць над далейшым удасканаленнем машын — зніжэннем іх вагі, павышэннем энерганасычанасці і праходнасці, паліпшэннем сістэмы кіравання і іншых вузлаў і аграгатаў. На базе існуючых ствараюцца канструкцыі для работы на ўвільготненых глебах і тарфяніках, у поймах рэк.

Да 1985 года на «Гомсельмашы» ўступіць у строй новыя магутнасці, разлічаныя на штогадовы выпуск 20 тысяч самаходных і такой жа колькасці прычэпаў камбайнаў, намечана асвоіць серыійную вытворчасць вялікагрузных прычэпаў.

Закончана будаўніцтва прадзільнай вытворчасці Кобрынскай прадзільна-ткацкай фабрыкі. Працуюць больш за 250 новых машын. Калектыў выпускаць да канца года дадаткова да задання дваццаць тон пражы. НА ЗДЫМКУ: новыя магутнасці прадзільнай вытворчасці.

КАНСТРУКТАРЫ ДУМАЮЦЬ АБ 250-ТОННАЙ МАШЫНЕ

ДУЖЭЮЦЬ ПЛЕЧЫ БелАЗаў

Самазвалы Беларускага аўтазавода працуюць у 35 краінах свету. Ад сямітоннага грузавіка, які выпускаўся ў першыя пасляваенныя гады, да сучаснага 180-тоннага — такі шлях гэтага буйнейшага ў краіне прадпрыемства па вытворчасці звышмагутных аўтамабіляў.

Вялікі 75-тонны «БелАЗ» прама з палігона ўязджае ў цэх. Камісія задаволеная: машына працуе выдатна. Афармляюцца дакументы, якія пацвярджаюць гатоўнасць самазвала да эксплуатацыі, і пачынаецца яго дэмантаж: здымаюць кузаў, рухавік, колы.

— Інакш ён не змесціцца ў вагон, — тлумачыць намеснік галоўнага канструктара заводу Эдуард Гейбер. — А па шасейных дарогах такую машыну не перагоніш: уласная вага — 60 тон, вышыня 4 метры. «БелАЗы» створаны для работы ў кар'ерах і на будоўлях, для перавозкі грунту, вугалю, руды.

...У кабіне, паднятай на вышыню другога паверха, свабодна змяшчаюцца два чалавекі. Спачатку бянтэжыць адсутнасць прывычнага рычага пераключэння хуткасцей. Гэтую сістэму замяняе электратрансмсія. Націскаю на педаль, і дарога плаўна бяжыць насустрач. Без усякіх намаганняў паварочваю руль — машына рэагуе маланкава. Скідаю газ і разварочваю яе на 180 градусаў. Вялікая машына паварочваецца амаль вакол сваёй восі.

— Ад рухавіка прыходзіць у дзеянне генератар пастаяннага току, а ён ужо сілкуе электраматоры, эманціраваныя ў колах, — працягвае Эдуард Гейбер. — Такая канструкцыя і забяспечвае высокую маневранасць. Уявіце сабе кар'ер, схілы якога даходзяць да 45 градусаў, дзе пастаянна ездзяць машыны такіх жа габарытаў. Трэба праехаць і павярнуць у гэтай мітусні, ды яшчэ з салідным грузам. «БелАЗ» лёгка з гэтым спраўляецца, кіраваць ім не наможа цяжэй, чым легкавым аўтамабілем. Давайце праедзем з ветрыкам!

Націскаю на знаёмую педаль, і хуткасць дасягае 55 кіламетраў у гадзіну. Каб затармазіць, націскаю на другую педаль, якая мяняе напрамак вярчэння цягавых электрарухавікоў у колах, і машына рэзка спыняецца. Неахвотна спускаюся з прахалоднай кабіны на гарачы асфальт.

— Гэты самазвал, — тлумачыць Гейбер, — выкананы для работы ў гарачых рэгіёнах. Для паўночных краёў у нас таксама існуе спецыяльная мадыфікацыя з цеплавой ізаляцыяй і ўзмоцненым ацяпленнем кабіны. У рухавікоў для паўночнага варыянта ўсталяваны спецыяльны перапусковы падагрывальнік.

Рухавікі для «БелАЗаў» пастаўляе нам у рамках вытворчай кааперацыі чэхаславацкі завод цяжкага машынабудавання ў Марціне. Першыя ўзоры рухавікоў нас не зусім задавальнялі. Яны залішне рэзаніравалі. Сумесна з чэхаславацкімі спецыялістамі мы ліквідавалі гэты недахоп. Так, пачаўшыся з узаемных паставак, нарадзілася творчая садружнасць двух калектываў. Сумесна вядзем работу па складанню навукова абгрунтаваных норм расходу запчастак, па павышэнню тэхнічнага ўзроўню вырабаў. На БелАЗе ёсць прадстаўнікі заводу з горада Марцін. З чэхаславацкімі калегамі мы пастаянна абменьваемся вопытам. Яны абучаюць нашых рабочых, ажыццяўляюць аўтарскі нагляд за эксплуатацыяй рухавікоў, у выпадку непаладак рамантуюць іх. Часта бываем у Чэхаславакіі і мы. Цяпер туды накіроўваецца група работнікаў нашага заводу. Паездка звязана з падрыхтоўкай да канца гэтага года праекта цэха па рамонту рухавікоў.

БелАЗ расце. Ужо ўзводзяцца карпусы новых цэхаў гарачай штампойкі, ліцца, плануецца пабудаваць завод па вытворчасці колаў. Расшыраецца і асартымент прадпрыемства. Пачалі выпуск 110-тонных самазвалаў. Праходзяць выпрабаванні 180-тонных гігантаў. А ў канструктарскім бюро ўжо думаюць пра 250-тонны БелАЗ.

Вера ПОЛА.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

МАЕ ДАРАГІЯ ЗЕМЛЯКІ

Статыстыка сведчыць, што ў Данецкай вобласці пражывае звыш пяці мільёнаў чалавек. Сярод іх людзі розных нацыянальнасцей: украінцы, рускія, грэкі, малдаване, беларусы... Беларусы? Мае землякі! Аб некаторых з іх і хацелася б расказаць.

СЦЯПАН ПРАХАРЭНКА

Маладым хлопцам прыехаў Сцяпан Прахарэнка ў Данбас і назаўсёды звязаў з ім свой лёс. А нарадзіўся ён у вёсцы Межанец Бялыніцкага раёна, што на Магілёўшчыне.

Мара аб горных прафесіях і прывяла яго на шахту «Капітальная». Праз нейкі час пазнаёміўся з дзяўчынай родам з Бранічыны. Ажаніліся. Здавалася, усё складвалася добра: сям'я, работа. Але пачалася Вялікая Айчынная вайна...

Сцяпан партызаніў на сваёй Магілёўшчыне, пазней змагаўся пад Ленінградам. Нялёкімі былі тыя гады. Вёску, дзе нарадзіўся і вырас Прахарэнка, спалілі фашысты. У агні разам з аднавяскоўцамі згарэлі яго маці і цётка...

Настаў Дзень Перамогі... Вярнуўся Сцяпан у Данецк,

працаваў крапільшчыкам электрыкам, адначасова завочна вучыўся ў Рутчанкоўскім горным тэхнікуме. Заканчыўшы яго, стаў горным майстрам. Узначальнаў вытворчы ўчастак, уступіў у партыю... Звыш 30 гадоў агдаў С. Прахарэнка шахцёрскай справе. І вось ужо пяць гадоў на заслужаным адпачынку. Не забываюць свайго ветэрана таварышы па рабоце, адміністрацыя шахты. У дні свят наведваюць яго, віншуюць.

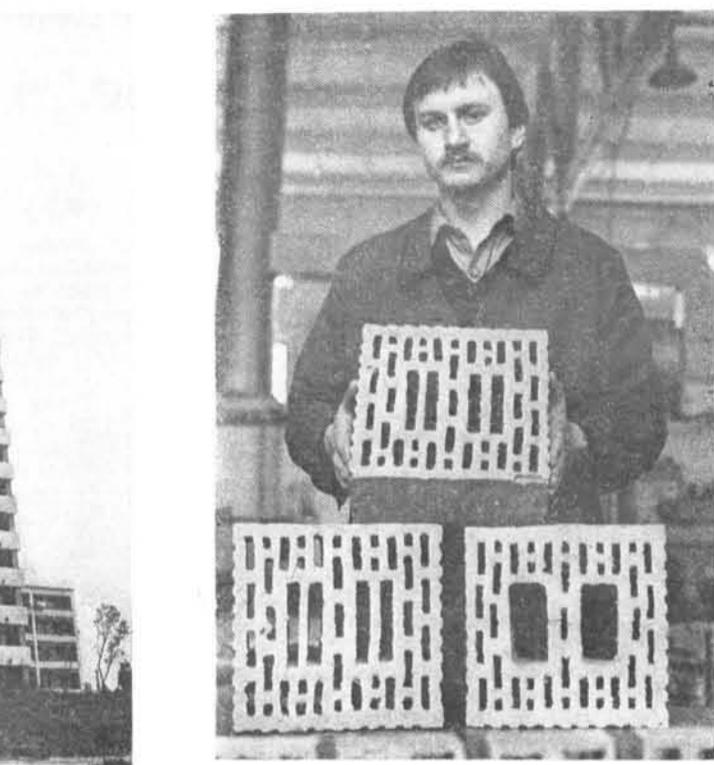
Жыве Прахарэнка з жонкай Домнай Севасцянаўнай у дастатку, атрымлівае добрую пенсію, карыстаецца ўсімі льготамі, як ветэран вайны і працы. Кватэра ў іх трохпакаткавая, дзяржаўная. Дзеці дарослыя, ужо свае сем'і маюць. Таксама жывуць і працуюць у Данецку. Дачка Валянціна закончы-

КАБ ДАМЫ БЫЛІ МОЦНЫМІ

Звыш двух мільёнаў рублёў — такі эканамічны эфект ад укаранення ў народную гаспадарку распрацовак вучоных Мініскага навукова-даследчага інстытута будаўнічых матэрыялаў летась. Яны аказваюць прадпрыемствам будіндустрый дапамогу ў вытворчасці сценавых керамічных, сілікатных і цэплаізляцыйных матэрыялаў, порыстых запаўняльнікаў і лёгкіх бетонаў, у выкарыстанні мясцовай і другой сыравіны, эканоміі розных рэсурсаў.

У ліку найбольш значных распрацовак калектыву — тэхналогія і метады ўзвядзення шматпавярховых жылых будынкаў з лёгкіх бетонаў, прыцыпова новай тэхналогія атрымання вапны з вільготнай мелавай сыравіны. У сучасны момант у вытворчасці і будаўніцтва ўкараняюцца керамічныя камяні з пусотнасцю да 40 працэнтаў. Іх прымяненне не толькі зніжае расход сыравіны, але і значна павышае цэплаізляцыйны ўласцівасці сценавых матэрыялаў.

Вучоным інстытута сумесна са спецыялістамі Беларускага навукова-даследчага інстытута жывёлагадоўлі стварылі гумакордныя і гумакорднатурныя пакрыцці для падлог жывёлагадоўчых памяшканняў. Для іх выпуску выкарыстоўваюцца прамысловыя адходы, утыльная гума. Гэта новаўвядзенне дазволіла зберагчы за мінулае дзесяцігоддзе 1 300 тысяч кубаметраў драўніны.

НА ЗДЫМКАХ: шматпавярховы жылы дом у мікрараёне Усход-2 Мінска. Ён узведзены з лёгкіх бетонаў на тэхналогіі, распрацаванай вучонымі інстытута; інжынер лабараторыі будаўнічай керамікі Віктар ЛЕТ-ФУРАХМАНАУ рыхтуе да вырабавання новыя віды высокаэфектыўных керамічных камяней; старшы інжынер Генрых ФІСЮК і інжынер Серафіма КУКІНА вывучаюць вынікі даследавання цэплавых эфектаў у сілікатных матэрыялах.

Тэкст і фота Я. КАЗЮЛІ.

да ўніверсітэт, а Віктар — гандлёвы інстытут.

Побач з домам, дзе жыў Сцяпан Фёдаравіч, школа, інтэрнат для маладых шахцёраў. Часта запрашаюць яго сюды. І ён выступае перад моладдзю. Прыпамінае, параўноўвае стары шахцёр і здзіўляецца. Не пазнаць сёння шахты, дзе некалі пачынаў працаваць: тэхніка новая, горныя машыны, аўтаматызацыя.

Вось яно, новае жыццё! ЗІНАІДА РУДКОўСКАЯ

Зінаіду Рудкоўскую як дэпутата Данецкага гарадскога Савета я ведаю з 1969 года. А вось сустрэкацца да цяперашняга часу не даводзілася.

Нарадзілася Рудкоўская ў вёсцы Даласцы Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобласці ў сялянскай сям'і. Закончыўшы гістарычнае аддзяленне Віцебскага настаўніцкага інстытута, працавала на вёсцы.

Неяк у Беларусі, у вадзуск прыехаў шахцёр з Данецка Юзаф Рудкоўскі (сам ён ўраджэнец вёскі Будзёнаўка Мядзельскага раёна Магілёўскай вобласці). Тут яны і пазнаёмліліся, потым ажаніліся. Вось так і прыехала Зінаіда Сяргееўна ў Данецк. Юзаф Ягоравіч працуе цяпер на шахце імя Чырвонай Зоркі,

Зінаіда Сяргееўна — дырэктар школы, у якой вучыцца звыш дзвюх тысяч школьнікаў. Тут ёсць усё неабходнае для работы і вучобы. Добра абсталяваны кабінеты па хіміі, матэматыцы, гісторыі, географіі. Ёсць спартыўны комплекс, медпункт, сталовая. Харчаванне для дзяцей — ільготнае, а для школьнікаў з мнагadzетных сямей — двухразовае і бясплатнае. Школа лічыцца адной з лепшых у мікрараёне Усходні. Немалая заслуга ў гэтым, вядома, Рудкоўскай.

Зінаіда Сяргееўна расказвае пра сваю нядаўнюю паездку ў Беларусь, пра Мінск.

— Вядасце, — сказала яна, — я памятаю Мінск адразу ж пасля яго вызвалення. Сэрца сціскалася ад жаху, калі глядзела на руіны і папалішчы. І вось нядаўна была там. Ехала аўтобусам з аэрапорта. Колькі там новабудоваў! Якія шырокія плошчы і праспекты! Горад нібы казка!

На апошніх выбарах калектыву школы № 125 горада Данецка, дзе працуе Зінаіда Сяргееўна, шосты раз выбраў яе дэпутатам гарадскога Савета народных дэпутатаў. Павага і прызнанне!

ЯКАЎ ГЕРАСІМЕНКА

Ветэран вайны і працы. Радзіма высока аданіла гераічны

подзвіг салдата, узнагародзіўшы яго ордэнамі Чырвонай Зоркі і Чырвонага Сцяга. Айчынай вайны дзвюх ступеняў, баявымі медалямі. А за працоўныя подзвігі мае ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

Даўно ўжо на пенсі Якаў Іванавіч, але працуе ў сваім калектыве і зараз. Не таму, што не хапае сродкаў на жыццё. Не, грошы ёсць. І пенсію атрымлівае добрую — 160 рублёў. Жыве з жонкай Надзеяй Фёдаравнай у дастатку. Сыны Сяргей і Мікалай — афіцэры Савецкай Арміі.

— Хіба ж можна сядзець без справы, — здзіўляецца Якаў Іванавіч, — калі твая праца яшчэ патрэбна, ды і здароўе дазваляе!

На рэдкасці гаманкім аказаўся мой зямляк. У яго мяккім голасе з беларускім акцэнтам адчулася сардэчнасць і добразычлівасць, калі расказваў пра сваіх таварышаў, землякоў і зямлячак: пра Зінаіду Бялімаву з Марілёўшчыны, Фёдара Асіпенку і Вольгу Фёдаранка з Гомельшчыны і іншых.

Так, нямаюць жыве беларусаў у Данецкай вобласці. Многія з іх — наважаныя і аўтарытэтыныя людзі.

Мае дарагія землякі...
Фёдар СЕВЯРЫН,
г. Данецк.

ЯК ПЕРААДОЛЬВАЮСЯ БАР'ЕР НЕПІСЬМЕННАСЦІ

АДУКАЦЫЯ ў СССР УЧОРА І СЁННЯ

Да Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі 1917 года адукацыя ў Расіі насіла класавы характар. Дзеці прывілеяваных слаёў насельніцтва спачатку навучаліся дома губернерамі, затым — у гімназіях і рэальных вучылішчах, у далейшым ім была даступна і вышэйшая адукацыя. Для дзяцей жа ніжэйшых саслоўяў, беднякоў, існавалі нешматлікія двухкласныя і чатырохкласныя школы.

Пераважная частка жыхароў царскай Расіі заставалася непісьменнай. У сярэднім па краіне сярод асоб ва ўзросце ад 9 да 49 гадоў было больш за 70 працэнтаў непісьменных. У асобных жа раёнах, асабліва ў нацыянальных ускраінах, непісьменнасць была амаль суцэльнай. У кіргізаў яна складала 99,4 працэнтаў, у туркменаў — 99,3, узбекаў — 98,4, казахай — 98 працэнтаў.

Дзесяткі народаў і народнасцей, што насялялі краіну, а ўсяго іх больш за 100, не мелі нават сваёй пісьменнасці. Характарызуючы стан асветы ў Расіі, У. І. Ленін у 1913 годзе пісаў: «Такой дзікай краіны, у якой бы масы народа настолькі былі абрабаваны ў сэнсе адукацыі, святла і ведаў, — такой краіны ў Еўропе не засталася ніводнай, акрамя Расіі».

Адразу ж пасля перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі першачарговай задачай Савецкай дзяржавы стала ліквідацыя непісьменнасці. Паўсямесна адкрываліся школы для дарослых і пункты ліквідацыі непісьменнасці (лікбезы). Масавымі тыражамі выдаваліся буквары, падручнікі, наглядныя дапаможнікі. Да работы па барацьбе з непісьменнасцю прыцягваліся настаўнікі, работнікі культуры — асветных устаноў і грамадскіх арганізацый, камандзіры Чырвонай Арміі.

Вынікі наступу на непісьменнасць аказаліся вельмі адчувальнымі. За перыяд з 1920 па 1940 год было абучана больш за 60 мільёнаў чалавек дарослага насельніцтва. У 1939 годзе адукаваныя ва ўзросце ад 9 да 49 гадоў складалі ўжо 87,4 працэнта. А к 1959 году непісьменнасць у Савецкім Саюзе была ліквідавана поўнасцю.

Паралельна ішла напружаная работа па развіццю сеткі школ і вышэйшых навучальных устаноў. Усе школы сталі агульнанароднымі, было ўвядзена бясплатнае сумеснае абучэнне хлопчыкаў і дзяўчынак. Выкладанне вялося на нацыянальных мовах народнасцей, што насялялі СССР.

Працяглася абавязковага абучэння дзяцей у СССР паступова ўзрастае. У 1930 годзе Савецкі ўрад прыняў пастанову аб увядзенні ўсеагульнага абавязковага пачатковага навучання дзяцей. У 1962 годзе паўсямесна быў завершан пераход да ўсеагульнай васьмігадовай адукацыі. Вялікае значэнне мела пастанова 1972 года «Аб завяршэнні пераходу да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі моладзі і далейшым развіццю агульнаадукацыйнай школы».

Пасля заканчэння грамадзянскай вайны (1918—1920 гады) у Краіне Саветаў рэзка ўзраста патрэбнасць у спецыялістах з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй — тэхнічнай, педагагічнай, медыцынскай і інш. Каб адкрыць доступ у вышэйшую школу рабочым і сялянам, былі створаны спецыяльныя рабочыя факультэты (рабфакі). Яны дазвалялі працоўнай моладзі завяршыць агульную сярэдняю адукацыю і рыхтавалі яе да абучэння ў вышэйшых навучальных уста-

У канцы 20-х гадоў на вучобу ў інжынерныя інстытуты было накіравана некалькі тысяч чалавек, якія ўжо мелі вопыт арганізацыйнай або кіруючай работы, але не атрымалі ў свой час належнай адукацыі.

Так на справе ажыццяўлялася перабудова сістэмы вышэйшай адукацыі ў адпаведнасці з падпісаным У. І. Леніным «Палажэннем аб вышэйшых навучальных установах РСФСР» (1922 год). У аснове арганізацыйнай вучэбнага працэсу ў вышэйшых навучальных установах была пакладзена ленынская ідэя аб арганічнай сувязі тэорыі і практыкі.

Аб усім гэтым я ведаю не па чутках. У 1929 годзе, калі я ўжо меў вопыт некалькіх гадоў работы ў Народным камісарыяце фінансаў (так тады называлі міністэрствы), мне, як і многім іншым супрацоўнікам майго ўзросту, прапанавалі пайсці вучыцца. Але таму што ні ў кога з нас не было закончанай сярэдняй адукацыі, мы спачатку вучыліся на чатырохмесячных падрыхтоўчых курсах пры Маскоўскім універсітэце. Тут мы папоўнілі нашы прабелы ў галіне матэматыкі, фізікі, хіміі і рускай мовы. Пасля заканчэння курсаў здалі ўступныя экзамены і сталі студэнтамі. Вядома, нягледзячы на некаторую папярэднюю падрыхтоўку, вучыцца было нялёгка. Але вострае жаданне вучыцца дапамагло: за кошт упартай працы ўсе паступішы, наколькі я ведаю, паспяхова скончылі інстытут.

У 1930 годзе на базе Маскоўскага вышэйшага тэхнічнага вучылішча было вырашана стварыць шэраг новых інжынерных вышэйшых навучальных устаноў. У гэтай рабоце актыўна памагалі студэнты. Так, напрыклад, мне давялося ўдзельнічаць у стварэнні Маскоўскага авіяцыйнага інстытута. Помню, мы займаліся ўсім: неабходна было знайсці падыходзячае памяшканне, абсталяваць вучэбныя лабараторыі і аўдыторыі, падабраць кваліфікаваных выкладчыкаў...

Усё гэта было больш за паўстагоддзя назад.

У 1914/15 навучальным годзе ў царскай Расіі ў 105 вышэйшых навучальных установах вучылася ўсяго 127 тысяч студэнтаў, у нашы дні ў СССР налічваецца 891 вышэйшая навучальная ўстанова, дзе вучыцца 5,3 мільёна чалавек.

Яшчэ большыя перамены адбыліся ў саюзных рэспубліках. У часы царскай Расіі ў Сярэдняй Азіі, Беларусі, на Каўказе і ў шэрагу раёнаў, якія называліся нацыянальнымі ўскраінамі, не было ніводнага інстытута. За гады Савецкай улады ва ўсім 15 саюзных рэспубліках былі створаны вышэйшыя навучальныя ўстановы. У рэспубліках савецкай Сярэдняй Азіі і Казахстане іх налічваецца 125, там абучаецца больш за 686 тысяч студэнтаў.

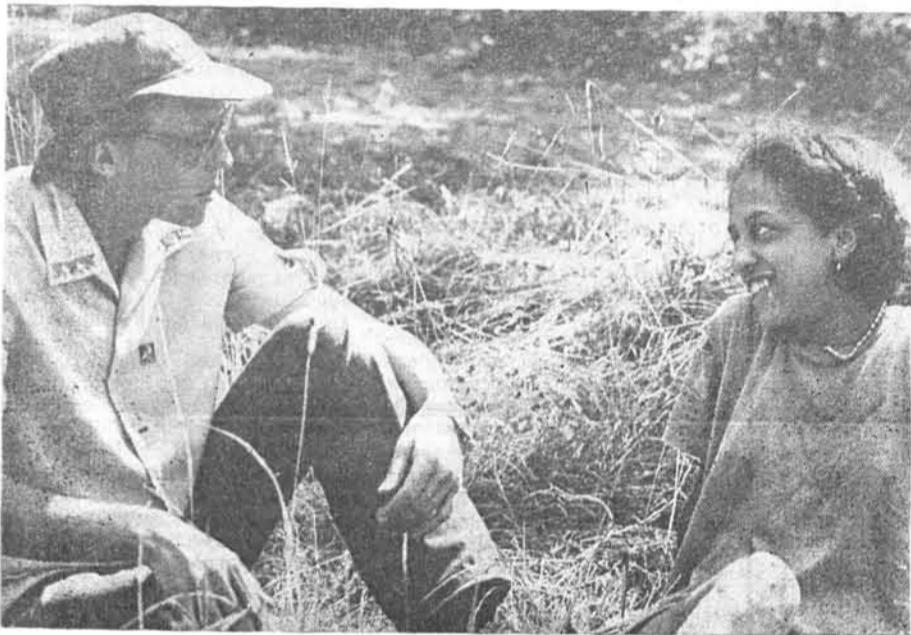
Вопытам, набытым у галіне паскоранай ліквідацыі непісьменнасці, хуткага развіцця пачатковай, сярэдняй і вышэйшай адукацыі СССР дзеляцца з многімі дзяржавамі, што сталі на шлях развіцця, напрыклад, Індыя, Танзанія, Афганістан, Гвінея. Сотні савецкіх педагогаў і спецыялістаў паспяхова працуюць у гэтых краінах, рыхтуючы сабе замену з ліку мясцовых жыхароў. У вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах СССР вучыцца звыш 90 тысяч іназемцаў са 148 дзяржаў.

Станіслаў ШУМОўСкі,
прафесар.

У МІЖНАРОДНЫМ МАЛАДЗЕЖНЫМ ЦЭНТРАХ «ЮНАЦТВА» ЗАКОНЧЫЎ РАБОТУ XVI ЛАГЕР ДРУЖБЫ САВЕЦКАЙ І ФРАНЦУЗСКАЙ МОЛАДЗІ

«ЯК МОЖНА НЕ ГАВАРЫЦЬ ПРА МІР?»

Селетні лагер стаў яшчэ адной вяхой добрай традыцыі сумеснага адпачынку прадстаўнікоў моладзі дзвюх краін, яшчэ адной прыступкай да ўзаема разумення тых, каму давядзецца ў будучыні вырашаць лёс планеты.

Таму і не дзіўна, што асноўнай тэмай гутарак «за круглым сталом», мітынгаў, сустрэч з цікавымі людзьмі быў мір і бяспека на Зямлі. Пра гэта сведчаць і мітынгі «Моладзь патрабуе міру» і «За антыімперыялістычную салідарнасць».

Апошні быў прысвечаны асуджэнню ізраільскай агрэсіі ў Ліване.

Сёння, калі мір у небяспецы, — сказаў малады рабочы вытворчага аб'яднання «Гарызонт» Аляксей Швяцоў, — маўчаць — значыць згаджацца з падпальшчыкамі вайны. Ужо мала жадаць міру, за яго трэба змагацца ўсімі сіламі.

Як можна не гаварыць пра мір, — звярнуўся да ўдзельнікаў мітынгу нацыянальны сакратар Руху камуністычнай моладзі Францыі Бярнар Калабюіг, — калі мы знаходзімся ў Савецкім Саюзе, які страціў у Вялікай Айчыннай вайне 20 мільёнаў жыццяў, як можна не гаварыць пра мір, калі сёння амерыканскія мілітарысцкія колы хочуць зрабіць з Еўропы паражаную бочку!

У гэтай было многа цікавых сустрэч. Асабліва цёпла прымалі ў лагерах лётчыка Героя Савецкага Саюза, камандзіра эскадрылі В. Барсукова і старэйшага інжынера слаўтага палка «Нармандыя-Нёман» С. Агавеляна, удзельніка штурму Зімяга палаца У. Ваверавы. Прыязджалі ў маладзёжны лагер і касманаўты, і алімпійскія чэмпіёны, і пісьменнікі.

Юнакі і дзяўчаты пабывалі ў мемарыяльным комплексе «Хатынь», у музеях Мінска, наведвалі прамысловыя прадпрыемствы і спартыўныя саборніцтвы. А аднойчы яны працавалі на палатках доследнай гаспадаркі Мінскага раёна «Русінавічы». Заробленыя грошы вырашылі пералічыць у Фонд міру.

Словам, жыццё было насычана падзеямі. За тыдзень госці і гаспадары лепш пазнаёміліся і шмат новага даве-

даліся адзін пра аднаго.

— Мы заўсёды будзем памятаць сардэчныя ўсмешкі і моцныя поціскі рук сяброў, якіх сустрэлі на гэцінай беларускай зямлі, — сказала дырэктар лагера з французскага боку Жаэль Куртэль. — Такія сустрэчы яшчэ больш умацоўваюць вузы дружбы і баявой салідарнасці, якія звязваюць ВЛКСМ і Рух камуністычнай моладзі Францыі.

— Для мяне было важна ўбачыць сваімі вачамі, што ўяўляе сабой рэальны сацыялізм, — дзеліцца ўражанымі 20-гадовай тулузец Эрвэ Фюш. — Я пераканаўся, што маім савецкім ровеснікам не пагражае беспрацоўе, яны маюць магчымасць атрымаць адукацыю, ім прадастаўлена права на адпачынак. Гэта вельмі важна — быць упэўненым у заўтрашнім дні. Сам я нядаўна страціў работу і пазбавіўся гэтай упэўненасці. Мае новыя сябры дапамаглі мне на нейкі час забыць аб нягодах. Мы правялі незабыўныя дні. Запомніліся сустрэчы з савецкай моладдзю, дыскусіі, наша сумесная праца ў Фонд міру. Глыбокае хваляванне адчуў я ў час наведання мемарыяльнага комплексу «Хатынь».

На мітынг з выпадку закрыцця лагера аднадушна быў прынят сумесны заклік яго ўдзельнікаў да савецкай і французскай моладзі. У дакуменце гаворыцца аб імкненні юнакоў і дзяўчат СССР і Францыі развіваць традыцыі дружбы, захаваць і ўмацаваць мір. Выказаны рашучы пратэст супраць мілітарызма і імкненняў Злучаных Штатаў. Удзельнікі лагера заклікалі аб'яднаць намаганні супраць пагрозы новай вайны, яшчэ больш рашуча процістаяць размяшчэнню на тэрыторыі Еўропы амерыканскіх ракет і ядзерных узбраенняў.

НА ЗДЫМКАХ: французская і савецкая моладзь з ветэранамі палка «Нармандыя-Нёман» Сяргеем АГАВЕЛЯНАМ і Героем Савецкага Саюза Васілём БАРАСУКОВЫМ; выкладчык Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэта Валянцін ЯКУШЫК гутарыць з парыжанкай Франсуазай ФАРЦЮІ.

Фота Г. СЯМЁНАВА.

СТУДЕНЧЕСКОМУ СТРОИТЕЛЬНОМУ

ДВИЖЕНИЮ РЕСПУБЛИКИ — 20 ЛЕТ

ШКОЛА МАСТЕРОВ

800 тысяч юношей и девушек, обучающихся в вузах страны (или почти каждый шестой студент), проводят лето в составе студенческих строительных отрядов.

...В 1959 году 339 студентов-физиков Московского университета решили в летнее время поработать на одной из строек страны. Они объединились в строительный отряд, заключили договор с администрацией и к концу лета сдали «под ключ» несколько объектов. Так родилось студенческое строительное движение, получившее вскоре название «Трудовой семестр».

Сегодня его «аудиториями» являются поля и стройки страны, заводы и фабрики многих отраслей народного хозяйства. В прошлом году, например, каждая вторая тонна овощей и фруктов была убрана руками студентов, каждый десятый сельский механизатор, каждый двадцатый строитель были из числа участников студенческих отрядов.

Белорусский стройотряд в этом году отмечает свое двадцатилетие. 370 тысяч юношей и девушек из вузов и техникумов республики за это время прошли в нем школу будущих мастеров. Поначалу республиканский отряд объединял 2 500 человек. В колхозах и совхозах Казахстана тогда они выполнили работ на 3 миллиона 700 тысяч рублей. Первыми объектами были жилые дома из самана, постройки для скота. С годами отряд креп, и сегодня мы говорим о массовом патристическом движении студенческой молодежи республики. Как и раньше, чтобы получить место в рабочем строю, мало одного желания и даже умения трудиться, — надо прежде всего хорошо учиться. Конкуре в отряды составляет порой пятнадцать человек на одно место.

Социологи считают, что молодежь привлекает в отряды желание проявить общественную отзывчивость. Проведенные опросы показывают, что основным мотивом участия студентов в «Трудовом семестре» является желание поработать там, где их труд наиболее нужен обществу (более 50 процентов всех ответов). Еще один мотив — «романтический»: попутешествовать, испытать себя в необычных климатических условиях, — это выделили около 40 процентов опрошенных.

А как же каникулы? Нужно ведь отдохнуть, набраться сил на следующий учебный год. Оказывается, студенты, участвующие в стройотрядах, в три раза реже других обращаются во время учебного года в поликлинику: летняя работа укрепляет здоровье. В два раза реже обращаются они и за материальной помощью в студенческий профсоюз — заработок члена отряда за 45 рабочих дней в районах Севера составляет около 700 рублей.

И, наконец, студентов-стройотрядовцев после окончания вуза гораздо чаще приглашают на руководящие должности — ведь они получили не только теоретические знания, но и закрепили их на практике. Их охотно берут, например, прорабами на крупные стройки и руководителями отделов в крупных строительных управлениях. Типичное распределение «обычного» студента — мастер на той же стройке, инженер в том же отделе.

Сегодня на студенческие отряды как на равноценных партнеров смотрят профессиональные строители. Свыше 63 миллионов рублей освоили участники республиканского стройотряда на территории Белоруссии и за ее пределами прошлым летом. А все объекты, построенные студентами, составят современный город с жилыми домами и школами, детскими садами и Дворцами пионеров, больницами, магазинами, благоустроенными улицами.

Труд студентов республики получил высокую оценку государства. 70 человек награждены орденами и

медалями СССР. Среди них — выпускник Белорусского политехнического института Иван Голожин. Возглавляемая им группа на всем протяжении учебы в институте работала в колхозе имени Дзержинского Молодечненского района, где выполнила работы на 350 тысяч рублей.

Нынешним летом более 10 тысяч юношей и девушек из Белоруссии трудятся в Нечерноземной зоне РСФСР, Казахстане, Тюмени, Якутии, Хабаровском крае, Молдавии, Ставрополье, ГДР, Болгарии, Чехословакии, Югославии. Самый большой отряд, объединяющий свыше 22 тысяч человек, работает в республике, выполняет самую большую производственную программу. Около 30 миллионов рублей предстоит освоить студентам-строителям. Основные силы сосредоточены на объектах агропромышленного комплекса. Десятки отрядов участвуют в строительстве крупных комплексов по откорму свиней и крупного рогатого скота в Каменецком, Дрогичинском районах Брестской области, в Клецком районе Минской области, Витебской бройлерной фабрики, Оршанского селекционно-гибридного центра, Гомельского завода сельскохозяйственных машин ведут мелиорацию в Полесье, строят аэропорт «Минск-2», реконструируют гродненское производственное объединение «Азот», Брестский коврово-суконный комбинат, возводят сотни объектов производственного, культурно-бытового назначения. Правда, строитель теперь не единственная летняя профессия студентов. Сегодня их можно встретить на предприятиях легкой и пищевой промышленности, в торговле, учреждениях здравоохранения, среди проводников пассажирских поездов.

Школой мастеров, совершенствующей навыки по специальности, стали специализированные отряды для студентов Брестского инженерно-строительного института. Студенты-каменщики, бетонщики, кровельщики строят здесь коврово-суконный комбинат.

Трудовой семестр студентов — это не только работа на строительных площадках, но и большая общественная деятельность, лекции и концерты, шефство над сельскими школами, дошкольными учреждениями, создание детских лагерей-спутников, в которых проводят свободное время сельские ребята. Бойцы стройотрядов изучают историю советского народа, реставрируют и строят памятники воинам и партизанам, погибшим в годы Великой Отечественной войны. Юноши и девушки участвуют в благоустройстве и озеленении автомобильных дорог, охране природы, помогают сельчанам в заготовке кормов и уборке урожая.

Студенческое трудовое движение отличается патриотизмом и бескорыстием. По личной инициативе бойцы стройотрядов работают нередко безвозмездно. Например, в прошлом году студенческий отряд «Альпайр» Минского радиотехнического института в колхозе «Родина» Солнгорского района построил 3 жилых дома и навес для сельхозтехники. Заработанные деньги бойцы отряда передали на развитие материальной базы хозяйства. И в этом году 40 посланцев вуза безвозмездно работают в том же колхозе. Таких примеров в деятельности белорусского студенческого отряда много. Нередко средства перечисляются в Фонд мира и на другие благородные цели. Это говорит о том, что молодые люди проходят в стройотрядах не только профессиональную школу, а также и школу гражданской и человеческой зрелости. Причастность к большим и малым делам Родины, активное участие в них — отличительные черты нашей студенческой молодежи.

М. ТИТЕНКОВ,
комиссар Республиканского штаба студенческих строительных отрядов ЦК ВЛКСМ Белоруссии.

ЧЕМУ УЧАТ УРОКИ ИСТОРИИ

КАК НАЧИНАЮТСЯ
ВОЙНЫ

По законам построения формальной исторической хроники вторая мировая война, что вовлекла в свою орбиту более шести десятков государств, прокатилась огненным валом по территории сорока из них и истребила более 50 000 000 человек (одних европейцев — в два с лишним раза больше, чем все войны за 350 предшествовавших лет), началась в 4 часа 45 минут 1 сентября 1939 года. Именно в это время гитлеровская авиация нанесла удары по аэродромам, узлам коммуникаций, экономическим и административным центрам Польши, линкор «Шлезвиг-Гольштейн» открыл ураганный огонь по полуострову Вестерплатте, а сухопутные войска Германии сделали первые шаги по польской земле.

Казалось бы, все ясно: и когда, и как, и кто. Но кроме законов построения хроник существуют законы логики истории.

В 1933 году Германия ясно заявила о своем особом, опасном курсе. Тогда, в октябре, она громко хлопнула дверью мира, уходя с конференции по разоружению и выходя из Лиги наций. Но о ее расчете на победу в мировой войне еще не могло идти и речи. Не было, казалось, предмета для разговоров и в 1935-м, когда она отказалась от военных статей Версальского договора, запрещавших ей создание военной авиации, и ввела у себя всеобщую воинскую повинность.

Как могло случиться, что уже в 1938 году Гитлер счел возможным отважиться на «аншлюс» Австрии и оккупацию Чехословакии?

Как могло случиться, что государство, ориентация руководителей которого на мировое господство практически не скрывалась, смогло за семь лет, оказавшихся в итоге предвоенными, более чем в 35 раз увеличить численность своих вооруженных сил и в 10 раз — военное производство?

Как могло случиться, что в 30-е годы практически лишь одно государство пыталось всеми силами предотвратить мировую войну? Это исторический факт, к несчастью. Отношение к Германии Англии, Франции, США трагически расхохотилось с отношением к ней Советского Союза — об этом говорит сопоставление двух позиций.

1933 год. Советский Союз выдвигает идеи о создании системы коллективной безопасности в Европе, способной обеспечить взаимную защиту от агрессии со стороны Германии, и о заключении Тихоокеанского пакта, коллективной политической преграды развития экспансии Японии в Азии. В 1936—1937 годах СССР оказывается единственным государством, предпринявшим практическую помощь подвигшимся агрессии Испании и Китаю. 1938 год. Советский Союз делает новое предложение Англии, Франции и США об участии в коллективных действиях, способных предотвратить мировую войну. «Завтра может быть уже поздно», — подчеркивает Советское правительство, — «не сегодня время для этого еще не прошло...» (В тот день, когда правительства трех западных стран читали эти слова призыва-предостережения, 17 марта 1938 года, Советский Союз перед лицом гитлеровской угрозы Чехословакии официально заявил о своей готовности выполнить обязательства по советско-чехословацкому пакту 1935 года). Наконец, 1939 год. Советский Союз последователен до конца: он предлагает Англии и Франции создание антигитле-

ровской коалиции на основе военно-политического пакта трех держав. В июле того же года на переговорах трех держав, начатых по инициативе СССР, Москва предлагает конкретный военный план, предусматривающий совместные действия армий трех стран во всех возможных практически случаях агрессии.

Ну, а что Запад? Он тоже последователен по-своему: к несчастью своих и чужих народов. В первой половине 30-х годов, например, Англия сначала выражает отрицательное отношение к советскому проекту декларации об определении агрессии, а затем проявляет вместе с Францией беспрецедентную терпимость к планам и конкретным шагам руководства гитлеровской Германии. В 1935 году Англия открывает гитлеровцам канал для наращивания военно-морских вооружений. В 1936 году, когда Германия впервые в предвоенном десятилетии применяет военную силу для достижения внешнеполитических целей, оккупирует Рейнскую область, Англия и Франция выступают против советского предложения в Лиге наций о коллективных действиях против агрессора. И вот, наконец, наступает 1937 год: время, начиная с которого английское правительство, правительство Н. Чемберлена, от простого «умиротворения» агрессора переходит к поиску всеобъемлющего взаимопонимания с ним — с предоставлением Германии полной свободы рук в Центральной Европе. Цель одна: отвести войну от порога западных держав, направить гитлеровскую агрессию на Восток, на Советский Союз. Вот где альфа и омега и позорного Мюнхенского соглашения, и английских планов заключения англо-германского союза с предоставлением Германии миллиардов фунтов стерлингов, и приезда делегаций Англии и Франции в Москву на критически важные переговоры о заключении военной конвенции трех стран в июле 1939 года не просто с пустыми руками, но и без надлежащих полномочий для их успешного ведения...

Драматическое обернулось трагическим, позорное — преступным. На рассвете 1 сентября 1939 года вторая мировая стала реальностью. Реальностью стала в конце концов и антифашистская коалиция, за создание которой настойчиво боролся в 30-е годы Советский Союз. Но когда это произошло, на календарях была вторая половина 1941 года, гитлеровские танки уже переплавали землю Франции, Англия находилась в критическом положении, огромные потери нес Советский Союз. «Может ли кто-нибудь усомниться сейчас в том, — говорил в феврале 1945 года министр иностранных дел Великобритании А. Иден, — что если бы единство между Россией, Британией и Соединенными Штатами, установленное в Ялте, имело место в 1939 году, то эта война никогда бы не разразилась».

Эти и подобные им слова всегда будут звучать упреком и предостережением одновременно. Напоминаем о том, что войны не в один час становятся войнами. Что, наконец, именно там и тогда, когда антикоммунизм, антисоветизм прокладывают путь новым вариациям поджигательского курса, народы всего мира должны проявлять особую осторожность. И особую готовность продемонстрировать то, что называется исторической памятью.

Юрий КАЗАКОВ.
(АПН).

Па многіх франтавых дарогах прайшла мотастралковая 250-я дывізія гвардыі палкоўніка Геронтыя Цытаішвілі. Удзельнічала яна і ў вызваленні гарадоў і вёсак Беларусі. У ліпені сорак чацвёртага ў баі ля вёскі Малая Бераставіца храбры сын грузінскага народа быў смяртэльна паранены.

...З таго часу прайшло 38 гадоў. Працоўныя Бераставіцкага раёна свята шануюць памяць аб загінуўшых героях. Нядаўна на месцы гібелі Цытаішвілі адбылося адкрыццё мемарыяльнага знака. З Тбілісі, Батумі і Махарадзе прыехалі сястра героя Пацяя Імнадзе, сыны Цытаішвілі Рэвас і Тамаз, іх жонкі і дзеці. Ім былі ўручаны гілзы з зямлёй, за якую праліў кроў іх бацька. Сваікі героя расмылі на месцы яго гібелі зямлю, прывезеную з Грузіі, пасадзілі маладую сасну. У вёсцы адбыўся мітынг, прысвечаны ўстаўленню мемарыяльнай дошкі з

іменем Г. Цытаішвілі на шматпавярховым жылым доме на новай вуліцы імя героя.

ТАІШВІЛІ (фота 1944 года); вуліца імя Цытаішвілі ў вёсцы Малая Бераставіца; у час адкрыцця мемарыяльнага знака на месцы гібелі героя.

НА ЗДЫМКАХ: Геронтыя Цы-

На просторах Родины

ПОРТ
НАХОДКА

Сердце города Находка — международный порт, наши морские ворота на Тихом океане. Создание порта положило начало превращению небольшого рабочего поселка на Дальнем Востоке в широко известный ныне международный морской транспортный узел. Первое иностранное судно — датский теплоход «Грета Мерск» — пришло в Находку ежегодно принимает свыше двух с половиной тысяч судов различного класса под флагами 40 государств мира.

— По технической оснащенности Находка не уступает лучшим портам мира, — рассказывает начальник порта Георгий Пикус. — Высокая квалификация шести тысяч наших специалистов позволяет без задержки производить погрузочно-разгрузочные операции на любых типах судов. Находка связана регулярным сообщением со всеми пунктами Тихоокеанского побережья СССР. Три четверти грузооборота приходится на экспортно-импортные перевозки. Из Австралии, к примеру, идет продукция животноводства, из Японии — некоторые виды оборудования, легированная сталь, трубы для газопроводов. Среди грузов на экспорт — минеральные удобрения, цемент, станки, цветные металлы, пиломатериалы.

БУДУТ ЛИ РАСТИ ЛИЛИПУТЫ?

На этот вопрос руководитель центральной лаборатории Каунасского завода эндокринных препаратов (Литовская ССР) Людвикас ЛАШАС ответил так:

— Мы уже сегодня в силах помочь подрасти людям, имеющим карликовый рост (120—130 сантиметров). Причины этого отклонения от нормы давно известны. Одна из них — дефицит гормона роста (соматотропина), который синтезирует гипофиз (эндокринная железа, находящаяся в глубинах головного мозга). Однако долгое время не удавалось получить этот гормон.

Десять лет назад соматотропин был выделен в лаборатории эндокринологи Каунасского завода. Здесь же освоено и производство этого уникального препарата. Использование его в практике дает хорошие результаты: некоторые пациенты подрастают за год на 3 сантиметра. Причем не только в детском и юношеском возрасте. Литовским медикам удавалось «заставить расти» 25—28-летних людей.

— На нашем заводе, — рассказывает ди-

ректор предприятия Антанас Гяндролис, — за пять лет внедрено в производство двенадцать новых оригинальных препаратов, семь из них созданы литовскими специалистами. Сейчас мы осваиваем, в частности, выпуск кальцитрина, которого ждут травматологи; секретина (этот препарат необходим для диагностики заболеваний поджелудочной железы); адриурекрина, помогающего лечить несахарный диабет.

Одновременно расширяем производство эндокринных препаратов, широко применяющихся в практике. Например, ежегодно завод выпускает более 10 миллионов флаконов инсулина. Замечу: его производство обходится примерно в четыре миллиона рублей, но все больные сахарным диабетом получают препарат бесплатно. Не приходится платить пациентам и за дорогостоящий «гормон роста» — соматотропин, которым наше предприятие обеспечивает специализированные лечебные центры. Кстати, этот уникальный препарат мы и экспортируем, в частности, в Японию.

Витаутас МИКУЛИЧУС.
Леонид ВИНОГРАДОВ,
корреспондент АПН.

ПАПУЛЯРНАЯ ФОРМА АДПАЧЫНКУ МОЛАДЗІ

ВЕЧАР У ДЫСКАТЭЦЫ

Дыскатэка — гэта перш за ўсё месца, дзе можна паслухаць запісы, атрымаць свежую музычную інфармацыю і ў той жа час прыемна прабавіць вольны вечар, патанцаваць. Яна ўплывае на музычныя і эстэтычныя густы сваіх гасцей, выхоўвае іх.

Як бачыце, не для пустой забаўкі, не для таго, каб даць магчымасць наведвальнікам забіцца пра клопаты і цяжкасці жыцця, а для душэўнага і інтэлектуальнага ўзбагачэння моладзі дзейнічае названая ўстанова культуры і адпачынку. Але, мяркую, найлепшым пацвярджэннем вышэй сказанага будзе расказ пра сам дыскаклуб.

...Мы ўваходзім у сучасны ўтульны будынак. Ён пабудаваны ў 1979 годзе па праекце маладых спецыялістаў інстытута «Брэст-грамадзянпраект». Узводзілі Брэсцкі дыскаклуб камсамольскія будаўнічыя атрады, моладзь горада. Будова каштавала 274 тысячы рублёў, 51 тысяччу заплацілі за абсталяванне і дыскаапаратуру.

Будынак духнавярховы. На першым паверсе — фая, гардэроб і іншыя тэхнічныя і бытавыя памяшканні. На другім размясцілася дыскатэка: дзве танцавальныя залы, зала для адпачынку і бар. Пакоі аформлены па апошніму слову дызайна: усё тут спрыяе стварэнню ідэальных умоў для адпачынку: інтэр'еры, мэбля, афарбоўка сцен.

Гучыць голас дыскажакера: «Добры вечар, сябры! Мы рады сустрэчы з вамі. Сёння ў нашай праграме...» Вечар пачынаецца з танцаў. Танцуюць амаль усе. Ды і бадай немагчыма ўстаць ці ўсядзецца сяняны — вясёлы настрой апаноўвае ў момант. Назіраць за танцуючымі прыемна — маладыя, прыгожа апранутыя, на тварах усмешкі.

З танцавальнай паўзы пачынаецца кожная дыскапраграма, якая доўжыцца тры гадзіны і складаецца з некалькіх маленькіх блокаў: дыскакур'ер па савецкай і замежнай музыцы; курсы пачынаючых танцораў; тэматычная частка, прысвечаная пэўнаму стылю музыкі альбо выканаўцу; дысказабава «Што вы ўмеете і як вы ўмеете?» (наведвальнікам прапануецца праспяваць, сыграць на гітары ці фартэпіяна, стварыць імправізаваны аркестр — гэта значыць прадастаўляецца магчымасць прадэманстраваць сябе); розныя конкурсы, сустрэчы з музыкантамі.

Вось статыстыка дыскатэкі за мінулы год: праведзена больш за 150 дыскавечараў, падрыхтавана 30 тэматычных праграм — «Бе-

ларусь мая сінявока», «Беларуская мазайка», «Машына часу», «Сёння вечарам рэтра» і інш. У дыскатэцы выступалі народная артыстка СССР Т. Ніжнікава, артысты Маскоўскага тэатра сатыры В. Аросева і Б. Рунге, вакалістка Э. Тахтарова, гітарыст А. Новікаў, беларуская спявачка В. Шутава, танцоры міжнароднага класа Р. Чэхава і Я. Лемберг, выканаўцы бальных танцаў Н. і М. Біруны, брэсцкі кампазітар Э. Ханок.

Як бачыце, даволі шырокі і разнастайны дыскарэпертуар. Кожны з наведвальнікаў мог знайсці ў ім штосьці для душы.

Сёлета гасцямі Брэста і ў тым ліку гарадскога дыскаклуба былі студэнты прыватных каледжаў з горада Сэнт-Пітэрс штата Мінесота, а таксама з Каліфорніі і Паўднёвай Дакоты (ЗША). Выказаныя і запісаныя імі ў Кнігу наведвальнікаў водгукі сведчаць пра тое, што амерыканскім студэнтам савецкая дыскатэка спадабалася і яны хацелі б у сябе ў ЗША мець такія ж установы культуры і адпачынку. Мяркую, паважаныя чытачы, у вас ужо складалася ўяўленне, што яна такое.

Наша дыскатэка надзвычай папулярная ў моладзі, з'яўляецца любімым месцам адпачынку юнакоў і дзяўчат. У зімовы час жадаючым трапіць у Брэсцкі дыскаклуб даводзіцца купляць білеты папярэдне прынамсі за тыдзень. Летам трохі свабодней. Але ўсё роўна залы амаль запоўнены. Вось і сёння тут 237 чалавек, толькі 13 білетаў не прададзена.

Сакрэтам папулярнасці Брэсцкага дыскаклуба з'яўляецца перш за ўсё плённая работа яго творчага калектыву, які ўзначальвае Таццяна Зарэмба. У свой час яна закончыла філалагічны факультэт педагогічнага інстытута, а зараз вучыцца заочно ва Усесаюзным дзяржаўным інстытуце культуры. Рознабакая дасведчанасць, спецыяльная адукацыя, высокі прафесіяналізм і ўлюбённасць у сваю справу дапамагаюць ёй умела арганізоўваць работу калектыву, у які, акрамя яе, рэжысёра-пастаноўшчыка праграм, уваходзяць дыскажакер Міхась Давыдоўскі і Уладзімір Сямёнаў, музычны кіраўнік Сяргей Шылаў і гукааператар Міхась Янушкевіч.

Размаўляючы з Таццянай Зарэмбай, я папрасіў яе расказаць, у чым яна бачыць мэту сваёй работы.

— У наш час, — сказала яна, — калі штодня павялічваецца колькасць клубаў па інтарэсах, калі

расце інтэлектуальны ўзровень іх членаў, асабліва важна, каб нашы госці атрымлівалі ў нас самую свежую музычную інфармацыю, слухалі апошнія запісы сусветнай эстрады. Тады яны ахвотна будучь прыходзіць у дыскатэку. Каб вы пераканаліся, што аматарам эстраднай музыкі тут сапраўды цікава, вось толькі частка з таго, што мы ўключаем у нашы дыскапраграмы. Мы пазнаёмлі наведвальнікаў з новым дыскам групы «Пінк Флойд» «Збор твораў вялікіх танцавальных песень», які запісаны ў 1982 годзе; з апошнім альбомам заходнегерманскай групы «Арабескі» «Паўночны танцор»; расказалі таксама пра вельмі папулярны зараз у музыцы стыль рэгей і пра тых, хто ў ім тварыць ці творыць. Пазнаёмлі нашых гасцей і з апошняй праграмай вядомай савецкай спявачкі Алы Пугачовай, з малавядомымі песнямі Уладзіміра Высоцкага, з навінкамі беларускай эстрады. А ўвогуле, мы імкнемся расказаць пра ўсё лепшае ў сучаснай і замежнай музыцы.

Можа гэта будзе не зусім удалае параўнанне, — працягвае Т. Зарэмба, — але я бачу дыскаклуб у нечым падобным да тэатра. Так, тэатра, у якога «свой глядач». У нашай дыскатэцы таксама ёсць свой сталы наведвальнік. І тым не менш мы пастаянна намагамся пашырыць папулярнасць нашага клуба, павялічыць колькасць яго наведвальнікаў.

Пра тое, што Брэсцкая дыскатэка займела свайго сталага наведвальніка, што яе папулярнасць расце, гавораць самі наведвальнікі.

Юрась Снабко, ваеннаслужачы: «Дыскатэка — маё любімае месца баўлення вольнага часу».

Ала Лісота, рабочая электралампавага заводу: «Прыходжу сюды не радзей аднаго разу на тыдзень. Дыскатэка вабіць эстэтычнасцю, цікавасцю адпачынку».

Міхась Савін, рабочы газэперпрацоўчага заводу горада Ніжнявартаўска (Сібір): «Мне давялося набываць у многіх дыскатэках Савецкага Саюза. Брэсцкі дыскаклуб — лепшае з таго, што я бачыў».

...Вось і ўсё. Вечар у дыскатэцы прайшоў зусім незаўважна. Я добра адпачыў, даведаўся шмат цікавага, займеў прыемныя знаёмствы, навучыўся новаму танцу. І, пакідаючы гасцінны будынак, думаю, што з задавальненнем завітаю сюды яшчэ не раз.

Мікола ШЭЛЯГОВІЧ.

Ля Гродзенскага Палаца культуры «Юнацтва» устаноўлена некалькі скульптур, выкананых па водле твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Іх падарылі гораду на Нёмане майстры з Мінска, Брэста, Гомеля, Оршы — удзельнікі рэспубліканскага семінара-практыкума народных разьбяроў па дрэву, які адбыўся ў Гродна.

Фота А. ПЕРАХОДА.

СЯБРОЎСКАЯ СУСТРЭЧА

Літаратары Беларусі часта сустракаюцца са сваімі рускімі і ўкраінскімі калегамі. Асабліва плённымі бываюць гэтыя кантакты ў час правядзення сумесных літаратурных святаў. Адно з іх пад дэвізам «Сяброўства народаў — сяброўства літаратур», якое прысвечалася 60-годдзю ўтварэння СССР, адбылося нядаўна ў Оўруцкім раёне Жытомірскай вобласці, там, дзе сыходзяцца землі Беларусі і Украіны.

На працягу двух дзён у калгасах і саўгасах раёна, на прадпрыемствах, будоўлях выступалі літаратары з трох братніх саюзных рэспублік — кіеўская паэтэса Г. Чубач і жытомірскі літаратар М. Ермалюк, маскоўскі паэт У. Якоўчанка і смаленскі празаік В. Дземчанка, а таксама нашы беларускія паэты А. Вольскі і У. Карызна.

БЕЛАРУСКІ НУМАР «ФАКЕЛА»

Двухмесячнік савецкай літаратуры «Факел», што выходзіць у Народнай Рэспубліцы Балгарыі, значную ўвагу ўдзяляе знаёмству сваіх чытачоў з літаратурным і культурным жыццём Савецкай Беларусі. У гэтым сэнсе чарговы другі нумар выдання за сёлетні год не выключэнне. Больш таго, па колькасці апублікаваных матэрыялаў яго ў нейкай ступені можна назваць «беларускім».

Наша паэзія прадстаўлена творамі Я. Купалы, М. Танка, Н. Гілевіча, проза — урыўкам з новай аповесці В. Быкава, апавяданнямі М. Гіля і В. Іпатавай.

Цёплае слова пра даўняга сябра балгарскага народа, прапагандыста і перакладчыка балгарскай літаратуры ў Беларусі, кавалера ордэна Кірылы і Мяфодзія Н. Гілевіча напісаў Б. Гераніеў.

СУМЕСНАЯ ПРАЦА ВУЧОНЫХ

Пытанні старажытнай гісторыі Беларусі і Літвы асвятляе новы навуковы зборнік, падрыхтаваны сумесна вучонымі брацкіх рэспублік. Кнігу, выпушчаную мінскім выдавецтвам «Навука і тэхніка», падрыхтавалі Інстытут гісторыі Акадэміі навук БССР і Інстытут гісторыі Акадэміі навук Літоўскай ССР.

Тры раздзелы кнігі «Старадаўнасці Беларусі і Літвы» прысвечаны эпохам каменя і бронзы, жалезнага веку, перыяду феадалізму.

У планах выдавецтва яшчэ адна сумесная праца вучоных Беларусі і Літвы. Яна прысвечана брацкай дружбе савецкіх народаў, збліжэнню і ўзаемаўзбагачэнню сацыялістычных нацый. Чарговае выданне даследуе шляхі развіцця беларускага і літоўскага народаў у перыяд развітога сацыялізму.

Фота М. ВЫСОЦКАГА.

НЕЎМІРУЧАЯ СЛАВА ТУРАВА

Старажытны Тураў. Чаго толькі не наглядзеўся за сваё тысячагадовае жыццё, чаго толькі не зазнаў! Усялякае было — і добрае, і дрэннае. Але праз усе выпрабаванні прайшоў горад, каб стаць сёння помнікам велічы і славы беларускага народа.

Вядома, зараз ужо не тая значнасць Турава, што была ў старажытныя часы — гісторыя распарадзілася пасвойму. Але як быў горад слаўным, такім і застаўся. А славіцца сёння ён шчаслівым жыццём сваіх жыхароў, іх поспехамі.

У Тураве знаходзіцца цэнтральная сядзіба калгаса «Новае жыццё», на палатках якога збіраецца з кожнага гектара па 40—45 цэнтнераў збожжа. А гэта ж так званая глыбінка, дзе ў часы царскай Расіі панавалі галеча і непісьменнасць. Цяпер не пазнаць Тураўшчыну. Квітнеючая зямля! Чацвёртае яе сыноў за вялікія поспехі ў развіцці сельскай гаспадаркі ўдасцеены звання Героя Сацыялістычнай Працы.

А яшчэ Тураўшчына славіцца народнымі песнямі, танцамі, святамі. Тутэйшы народны ансамбль танца «Прыпяць» дэманстраваў сваё май-

стэрства ў Маскве, на Украіне, у Чэхаславакіі. Ён з'яўляецца лаўрэатам Усесаюзнага фестывалю мастацкай творчасці працоўных.

Гэты калектыў — выдатны прапагандыст нацыянальнага фальклору. У яго рэпертуары танцы — «Тураўская полька», «Вясельная заўятая», «Палеская гулянка», карагоды — «На Прыпяці», «На хлебнай ніве». Ансамблем кіруе Мікола Котаў, а яго ўдзельнікамі з'яўляюцца калгаснікі, рабочыя, навучэнцы сельскага прафтэхвучылішча — усяго 50 чалавек.

Акрамя «Прыпяці», на ўсю Гомельшчыну і нават па-за яе межамі славіцца і танцавальны калектыў з вёскі Верасніца. Выконваемыя ім танцы — «Лявоніха», «Верасніцкія вербы», «За ваколіцай» і іншыя — расказваюць пра жыццё беларускага народа, прародны край.

А. ШНЫПАРКОЎ.

НА ЗДЫМКУ: ідзе рэпетыцыя ансамбля «Прыпяць». У цэнтры М. КОТАЎ.

Фота М. ВЫСОЦКАГА.

ГАСПАДАР КАШТОЎНАСЦЕЙ — НАРОД

АХОВА ПОМНІКАЎ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ

На трэці дзень устанавлення Савецкай ўлады пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 года Савецкім урадам быў прыняты дэкрэт, якім помнікі гісторыі і культуры аб'яўляліся народным здабыткам разам з землямі, банкамі, прамысловымі прадпрыемствамі. Аднак эксплуатацыйны класы, страціўшы ўладу, не хацелі пакідаць народу належачыя яму правы мастацка-гістарычных каштоўнасці. Яны хавалі карціны, мастацкія вырабы з золата і серабра, прадавалі іх за мяжу. Культурнае багацце падвяргалася таксама пагрозе знішчэння з боку анархісцкіх і дэкасіраваных элементаў, якія спрабавалі скарыстаць становішча вострай класовай барацьбы, грамадзянскай вайны для арганізацыі грабжаў і пагромаў.

Савецкая ўлада зрабіла неадкладныя захады для аховы помнікаў мастацтва і даўніны. Вялікую дапамогу ў гэтым аказвалі прадстаўнікі мастацкай інтэлігенцыі. Гэта дазволіла надаць шырокі размах барацьбе за захаванне мастацка-гістарычных каштоўнасцей і забяспечыла поспех усёй справы.

Трэба сказаць, што ў ходзе Кастрычніцкага ўзброенага паўстання эксплуатацыйны класы, якія аказалі супраціўленне сілам рэвалюцыі, ператварылі ў свае апорныя пункты таксама і будынкі найвялікшай культурна-гістарычнай каштоўнасці — Зімнага палаца ў Петраградзе, Крэмль у Маскве і г. д., паставіўшы іх тым самым пад пагрозу разбурэння. Паўстаўшы народ праявіў максімум клопатаў пра тое, каб непазбежныя пашкоджанні былі па магчымасці нязначнымі. Так, вымушаныя абстраляць апошні прытулак буржуазнага Часовага ўрада — Зімнага палаца чырвонагвардзейцы ўстрымаліся ад прымянення гранат і фугасных снарадаў, якія маглі б нанесці палатку непараўнальна ўрон. У выніку гарматнага абстрэлу ў будынку патрэскалася шкло, адзін снарад прабіў сцяну, другі — карніз над галоўнымі вяроткамі. І гэта ўсё. Тым не менш на наступны дзень буржуазная прэса крычала аб разгроме палаца паўстаўшым народам.

Каб пакласці канец паклёпу, была прадастаўлена магчымасць агляду Зімнага палаца шасці амерыканскім журналістам. Яны склалі афіцыйны пракол, які засведчыў яго захаванасць.

Пасля ўзяцця Зімнага Савецкі ўрад неадкладна распарадзіўся ўзмацніць яго ахову і забяспечыць старанны ўлік усёй маёмасці.

Аднак мелі месца і крадзяжы твораў мастацтва з палаца. Для іх вяртання Савецкі ўрад звярнуўся праз газету «Правда» да насельніцтва горада з просьбай «прыкласці ўсе намаганні да пошуку паўсюль, дзе толькі магчыма, украдзеных з Зімнага палаца ў ноч з 25 на 26 кастрычніка». Большасць украдзеных каштоўнасцей, як пісаў амерыканскі журналіст Джон Рыд у кнізе «Дзесяць дзён, якія ўзрушылі свет», былі знойдзены і вярнуты. Прычым частка гэтых каштоўнасцей была выяўлена ў чамаданах іншаземцаў, што

ад'язджалі за мяжу. Яны ў сваю чаргу скупілі іх у дэкасіраваных элементаў, якія праніклі пасля штурму ў царскую рэзідэнцыю.

Новая ўлада з павагай аднеслася да гістарычных і мастацкіх каштоўнасцей усіх народаў былой Расійскай імперыі. 24 лістапада 1917 года па рашэнню ВЦВК Саветаў рэліквіі ўкраінскага народа — сцягі, гарматы, булава, адабраныя яшчэ ў XVIII стагоддзі ў час ліквідацыі Запарожскай Сечы, былі вярнуты ў Кіеў разам з асобай прывітальнай граматай да ўкраінскага народа. У снежні таго ж года Савецкі ўрад вярнуў мусульманам «Свяшчэнны каран Асман». Ён быў накіраваны з Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі ў Петраградзе ў Сярэдняю Азію. 24 студзеня 1918 года ў распараджэнне працоўных-мусульман былі перададзены вежы «Сумбекі» ў Казані, а таксама Башкірскі народны дом і мячэць «Караван-Сарай» у Арэнбургу.

Для аховы і выратавання культурна-гістарычных каштоўнасцей была неабходна нацыяналізацыя іх, перадача ў грамадскую ўласнасць і ахова ў маштабах усёй дзяржавы ад спроб крадзяжу і вывазу за мяжу. Працэс нацыяналізацыі пачаўся з першых дзён рэвалюцыі і працягваўся некалькі гадоў. Савецкая дзяржава рашуча выступіла ў абарону культурных багаццяў краіны.

Урад Савецкай Расіі, абапіраючыся на падтрымку ўсіх працоўных, сачыў за тым, каб не дапусціць гібелі, распродажу за мяжу або ўтойвання помнікаў культуры. 18 верасня 1918 года быў зацверджаны дэкрэт Савецкага ўрада «Аб забароне вывазу за мяжу прадметаў мастацтва і даўніны», 5 кастрычніка — дэкрэт «Аб рэгістрацыі, прыёме на ўлік і ахове помнікаў мастацтва і даўніны, якія знаходзяцца ў прыватных асоб, таварыстваў і ўстаноў». Для кіраўніцтва ўсёй справай аховы культурных скарбаў яшчэ ў лістападзе 1917 года ў Петраградзе была створана пры Наркампресе Калегія па справах музеяў і ахове помнікаў мастацтва і даўніны. Адапаведныя пададзелы ствараліся пры губернскіх, павятовых і валасных аддзелах народнай адукацыі. Да восені 1919 года было арганізавана ўжо 64 губернскія пададзелы.

Аховай помнікаў гісторыі і культуры займаліся Наркамат маёмасцей, Наркамат дзяржаўнага кантролю. У лютым 1918 года Усерасійскі з'езд кааперацыі заснаваў камітэт па ахове культурных і мастацкіх скарбаў, які ўлічваў помнікі мастацтва, скупляў іх у прыватных асоб для ўсенародных музеяў. Такіх прыкладаў беражлівага стаўлення да помнікаў культуры было нямала.

У дарэвалюцыйнай Расіі не існавала заканадаўства аб ахове помнікаў культуры, паколькі ў сваёй большасці яны належалі прыватным асобам. І толькі стаўшы ўласнасцю ўсяго народа, гэта багацце набыло сапраўднага гаспадара, які ўмела аберагае яго.

Сяргей БАЗАНАЎ,
кандыдат гістарычных навук.

ФАЛЬКЛОРНАЯ СПАДЧЫНА — БАГАЦЦЕ ПАКАЛЕННЯЎ

«ОЙ, ПРАСНІЦА, ТЫ, ПРАСНІЦА МАЯ...»

Мала што іншае так узбагачае, як сустрэчы з родным краем, яго людзьмі: адчуваеш сябе часцінкай цэлага, сваю прыналежнасць да зямлі, гісторыі радзімы...

Нямала кіламетраў праехалі па дарогах Віцебшчыны дзяўчынкі і хлопчыкі з Лёзненскага Дома піянераў. А справа, дзеля якой вандруюць яны па вёсках, цікавая, патрэбная. І не толькі ім адным...

Шукаюць дзеці песні. Нямала ведаюць іх старыя людзі. Беражліва захоўваюць у памяці. І ўважліваму слухачу гатовы спяваць дзень і ноч запар.

Такія паездкі для фальклорнага ансамбля «Прасніца» Лёзненскага Дома піянераў ператвараюцца ў свята: кожная новая, незнаёмая раней песня — як падарунак. А спевакі і спявачкі шчодрыя: ёсць каму перадаць сваё «багацце». Не забудуцца старыя песні. У іх радасць і смутак, надзея, памяць і мудрасць народныя. Слухаш гэтыя песні і нібы з крыніцы чыстай п'еш.

Канцэрты самадзейных артыстаў з Лёзна — сапраўдныя спектаклі.

...Вось гаспадар з гаспадыняй справы хатняя перарабілі. А тут і госці падаспелі.

— Добры вечар у хату!
— Добры вечар, госці дарагія! Праходзьце, калі ласка.

— Хата слаўная не кутамі, а добрымі гаспадарамі, — пачынаецца жартулівы дыялог.

Вострыя госці на язык, ды і гаспадар за словам у кішэню не палезе.

— А вы якую дабрату шукаеце, госцейкі? Тую, што на ўсё моўчкі паглядае, ці тую, што розуму навуцае?..

Тут і новыя госці ў дзверы ступаюцца.

— Ды ніяк Таццяна йдзе, што нітку ў палец прадзе?

— Ох і язычок у цябе, Іванка, — бянтэжыцца Таццяна, — што памяло: у печы мяло, старалася, пакуль не абарвалася.

— Ды і твой язычок не падчпіш на гэты кручок, — не саступае гаспадар.

— Годзе вам, — супакойваюць жартуліваюць. — Лепей жа сядзем радком, папрацуем ладком...

Гэтую сцэнку асабліва любяць старыя. Нагадвае яна ім ранейшыя часы, калі збіраліся зімой васьмь так у каго-небудзь у хаце, рукадзеллем займаліся, воўну пралі. Хлопцы кошыкі плялі, вяроўкі вілі. Хто рукамі працаваў, а хто і языком...

— Нешта сумна стала? А ну, хто ў скокі...

І танцуюць дзяўчынкі польку «Лёзненскія скакухі»; лапцамі лыкавымі прыстукваюць, андаркамі яркімі паветра ўзвіхваюць. Сядзіш, глядзіш, а ногі самі па сабе прытопчаць пачынаюць. Ды дзе там, не паспець за танцоркамі.

Паскакалі, паспявалі, пакарагодзілі «Прасніцы». Трэба меру ведаць... Пасля такіх канцэртаў-вечораў і глядачы, і артысты разыходзяцца па дамах задаволеныя; першым, што маладосць успомнілі, з мінулым сустраліся, другія — тым, што людзям радасць падарылі, успаміны.

А назаўтра — новыя вандроўкі па родным краі, вывучэнні абрадаў, а потым іх сцэнічнае ўвасабленне. Добрую справу робяць юныя самадзейныя артысты. Дзейнасць «Прасніцы» — яшчэ адзін доказ таго, што традыцыі бацькоў працягваюць іх дзеці.

Юрась САВІН.

НА ЗДЫМКУ: выступае ансамбль «Прасніца».

Фота Ю. ПАУЛАВА.

ПРА АДЗЕННЕ НАШЫХ ПРОДКАЎ

НАТХНЁНАЯ ПЕСНЯ КРАСЕ

У гісторыі навук часта наўважваюцца даследаванні, якія адразу і кардынальна мяняюць ужо складзены погляд на тую ці іншую з'яву. Падзею, факт. Гэта, як правіла, даследаванні фундаментальныя, абагульняючыя. Яны ахопліваюць прадмет даследавання вельмі шырока, глабальна, ва ўсёй паўнаце, ва ўсіх яго аспектах і вымярэннях. Такім воль і ўяўляюцца працы Міхаса Раманюка «Беларускае народнае адзенне» (выдавецтва «Беларусь», 1981), «Беларускі нацыянальны касцюм» (Парыж, 1981, на французскай мове), «Намплект паштовак «Беларускае народнае адзенне»» («Беларусь», 1981).

Асабліва каштоўная першая з іх — мастацкі альбом

«Беларускае народнае адзенне», пра які пойдзе наша гаворка. У грунтоўнай навуковай прадмове аўтар упершыню ў беларускім мастацтвазнаўстве зрабіў спробу прасачыць гістарычны шлях развіцця народнага адзення з эпохі Кіеўскай Русі да нашых дзён. Коротка, ва ўзаемасувязі з агульным стылявым развіццём еўрапейскага касцюма і строюў суседніх народаў раскрываецца эвалюцыя адзення сялян і месцячоўцаў, шлях ад простых, практычна пазбаўленых крою форм да складаных, вытанчаных па сілуэту і кампазіцыйна-дэкаратыўных прыёмах афармлення ансамбляў.

Ілюстрацыйны матэрыял радуе вока высокім майстэр-

ствам раскрыцця эстэтычнай функцыі народнага касцюма, яго красы і прыгажосці. Прыцягваюць увагу найперш каларыровыя фатаграфіі, захаваныя высокамастацкія чорна-белыя здымкі, якія перадаюць велізарнае багацце і разнастайнасць, безліч форм і відаў народнага адзення, яго частак і паасобных дэталей-кампанентаў на ўсёй тэрыторыі нашай рэспублікі.

Забяспечанае падрабязнай пашпартызачыяй і спісам ілюстрацый на беларускай, рускай, англійскай, нямецкай і іспанскай мовах, выданне і з'яўляецца вельмі сур'ёзнай навуковай працай, якая сапраўды кардынальна і назаўсёды змяніла наша колішняе ўяўленне пра адзенне нашых продкаў у XIX—пер-

шай палове XX стагоддзяў, а таксама пра адзенне сучаснае ў розных мясцовасцях Беларусі.

У чым бачыцца навуковая значнасць і каштоўнасць гэтай працы М. Раманюка? Найперш, ва ўсебакова асэнсаванай, прадуманай, выснаванай на падставе паглыбленага вывучэння як архіўнага, так і вялікага палывага матэрыялу, абгрунтаванай навуковай класіфікацыі беларускага традыцыйнага касцюма. Класіфікацыя М. Раманюка ў галіне беларускага народнага адзення з'яўляецца вынікам і глыбокага ведання даследчыкам усіх прац этнографіі пра беларускае народнае адзенне, якія з'явіліся ў XVI—XX стагоддзях, і адначасова вынікам уласных пошукаў, сваіх захопленых, зацікаўленых, дбайных эксперыментальна-росшукаў народных апратак на ўсёй тэрыторыі рэспублікі на працягу апошніх 15 гадоў.

Класіфікуючы касцюмы на тэрыторыі Беларусі, М. Ра-

манюк найперш вылучыў асаблівасці кожнага строю як падвіду беларускага нацыянальнага касцюма ўвогуле, без чаго нельга было стварыць стройную і лагічна паслядоўную сістэму. І ў гэтым яго наватарства перад ранейшымі даследчыкамі.

Характэрнай і вельмі важнай рысай даследавання М. Раманюком беларускага нацыянальнага адзення з'яўляецца шматбаковасць падыходу да вызначэння паняцця строй. Ён улічвае ўсе кампаненты — крой, колеры, вышыўку, арнамент, кампазіцыйна-структурную, пластычна-вобразную будову і г. д., усё гэта яшчэ і ў спалучэнні з галаўнымі ўборамі і абуткам, г. зн. у ансамблі і на чалавеку, прадстаўніку пэўнай сацыяльнай групы і пэўнага рэгіёна.

Шчасліва падхоплены даследчыкам з народнай лексікі слова-тэрмін «строй» — празрыстае па значэнню, бо

(Заканчэнне на 8-й стар.)

НАТХНЁНАЯ ПЕСНЯ КРАСЕ

(Заканчэнне.

Пачатак на 7-й стар.)

семантычна абазначае рэгіянальную, самабытную і адметную асобнасць-комплекс касцюмнага ансамбля — на мой погляд, дало М. Раманюку магчымасць строіна, без тэрміналагічных складанасцей правесці дакладную класіфікацыю, падзяліць усю тэрыторыю рэспублікі на 6 рэгіёнаў — Усходняе і Заходняе Палессе, Прыдняпроўе, Цэнтральная Беларусь, Панямонне і Наддзвінне, — а рэгіёны ў сваю чаргу на 22 строй. Кожны з іх мае свае вобразна-пластычныя, дэкаратыўна-канструктыўныя і іншыя адзнакі.

Заходняе Палессе. Яго народным стройм уласціва багацце форм, сродкаў і прыёмаў мастацкага афармлення. Кобрынскі строй — манументальны, класічна завершаны, архітэктанічна ясны. Пінска-Івацэвіцкі і Мотальскі, простыя па форме, ашчадныя паводле выкарыстання вышывак і ўзорыстага натывання, ураджаюць тонкасцю і белізной кужалю. Дамачоўскі вылучаецца выцягнутым статным сілуэтам і мажорным каларытам узорыстага натывання ў паясным адзенні, а Маларыцкі — старасвецкімі элементамі адзежы і вышывак, скульптурнай яснасцю ансамбля з адметна павітай наміткай-«платам».

Усходняе Палессе. Адзін з рэгіёнаў, дзе па сённяшні дзень бытуе традыцыйныя формы адзення, дзе паўсюдна любіць да аздаблення сучасных тканін маляўнічымі, шматфарбнымі вышыўкамі кветак гладзю. «Калінкавіцкі строй, — піша М. Раманюк, — адна з яршынь мастацтва беларускага народнага касцюма». Сапраўды, уражаны здымкамі, не перастаеш здзіўляцца, наколькі таленавіты люд беларускі, колькі ўмельства, нястрымнай фантазіі праявіла наша жанчына пры стварэнні адзення, у якім яна з высокім пачуццём уласнага гонару з'яўлялася на людзі ў свята. Пластыка касцюма зачароўвае круглымі фальбоністымі каўнерыкамі — «брыжамі-надзявацкамі» нахштальт еўрапейскіх эпохі Адраджэння каўнерыкаў — «фраза», шчыльнымі да стану, уквечанымі на грудзях сонцападобнымі кружкамі-нашыўкамі рознакаляровых тасмак, стужак, блішчастых гузікаў. Маладзіца, апранутая ў гэты строй, уражвае велічнасцю і стройнасцю. Нездарма касцюм калінкавіцкага строю французы выбралі для плаката да выстаўкі «Беларускі народны касцюм» у Парыжы і Ліёне, для вокладкі часопіса «Францыя — СССР» («Magazine France URSS», № 141, septembre — octobre, 1981), у якім амаль чатыры старонкі тэксту і фатаграфій адведзена беларускаму адзенню, і для манрафіі М. Раманюка «Беларускі народны касцюм» (Парыж, 1981).

Прыдняпроўе. Прасочваюцца паасобныя элементы, агульныя з рускім і ўкраінскім касцюмам. Магілёўскі строй прыцягвае ўлюбёнасцю ў бела-чырвоныя фарбы, арнаментальнымі кампазіцыямі, якія нагадваюць пчаліныя соты. Буда-Кашалёўскі бадай адзіны строй, дзе значнае

месца займае ахраматычная (белая і чорная) гама вышывак і шырокае выкарыстанне ў аздабленні маршчэння тканіны, гафтавання.

Цэнтральная Беларусь. «У цэнтральнабеларускіх строях, — сцвярджае Раманюк, — найбольш ярка выражана стрыманасць і паэтычнасць нацыянальнага касцюма. Народныя майстры цураюцца, пазбягаюць знешняй эфектнасці і імпазантнасці вырабаў, імкнучы да ўнутранай цэльнасці, гатычнай манументальнасці і тонкай выразнасці ансамбля».

Ляхавіцкі строй тут адзіны, у якім жаночыя галаўныя ўборы ўпрыгожваліся пышнымі букетамі зеляніны і кветак. Вяселькавыя андаракі тут прасавалі ў дробныя складкі-гармонікі. У цэлым касцюм маляўнічы, шматфарбны, ён ствараў антымістычны, жыццярэдасны настрой.

Панямонне. Шмат агульнага з цэнтральнабеларускім касцюмам. У каларыстычнай гаме паяснага адзення шырока распаўсюджаны зялёны і валонкавы колер, арнамент буйнарапортнай клеткі. Строй рана зазналі ўплывы гарадскога касцюма.

Наддзвінне. Вялікі ўплыў гарадскога касцюма. Аздабленне набіўкай. У рэгіянальных жаночых комплексах часта ўваходзіць спадніца з прышыўным ліфам. У каларыстыцы — блакітна-белая фарба, у арнаментыцы — дробнарапортны малюнак клетак і палосак.

Асабліва актуальнае такое раённараванне сёння, калі ў рэспубліцы пачаў стварацца Музей народнага дойлідства і побыту, калі шматлікія самадзейныя і прафесійныя калектывы імкнучыся адраджаць на новай аснове традыцыйныя абрады і звычаі, развіваюць песенную і харэаграфічную культуру. У кожнай з гэтых сфер традыцыйны касцюм адыгрывае адну з вядучых роляў, дапамагаючы ствараць і каларыт эпохі. І напаяняючы народныя гуляні і відовішчы буйным разлівам вяселькавых колераў. Вялікае месца займае народны касцюм і ў сучаснай модзе.

Даследаванне М. Раманюка каштоўнае і з пункту гледжання выяўлення і зберажэння аўтэнтчных, створаных менавіта рукамі народных майстроў экспанатаў для сучасных музеяў. Частка адшуканых ім касцюмаў набыта Дзяржаўным музеем БССР. Частка застаецца назаўжды зафіксаванай дакументальна на фота і слайдах, якія змешчаны ў альбоме і якія зберагаюцца ў калекцыі вучонага, што налічвае звыш 10 тысяч фотакартак.

Няцяжка ўявіць, колькі трэба абходзіць вёсак, мястэчак, пасёлкаў, хутароў, каб знайсці даўнейшае адзенне, выявіць цікавага інфарматара, ад якога можна запісаць каштоўны расказ пра касцюм, пра тое, як яго рабілі, як насілі, пра яго ролю ў духоўнай і матэрыяльнай сферы, даведацца пра абрадці звычаі, у якіх народны касцюм часта адыгрываў вялікую ролю.

М. Раманюк праявіў сябе таленавітым рупным збіральнікам, вучоным-этнографам, мастацтвазнаўцам, кваліфікаваным мастаком-фатографам, які з тонкім густам, высокім пачуццём прыгожага запатаваў бяспечныя скарбы беларускага народнага мастацтва.

Наколькі даследчык чуйны на прыгажосць, ярка сведчаць і твары многіх здзіўчат і маладзці, якія ўпрыгожваюць старонкі выдання. Не магу тут устрымацца, каб не сказаць, што адзін мой сябар з Украіны, калі яму быў пасланы гэты цудоўны альбом, захоплена пісаў, што часта з сям'ёю глядзіць яго і здзіўляецца, якія на Беларусі прыгожыя здзіўчаты і кабеты, які прыгожы люд беларускі. Гэта, па-мойму, найвялікшая пахвала даследчыку, які змог так паказаць свой народ.

У кнізе асабліва кідаецца ў вочы перавага святочнага жаночага касцюма перад мужчынскім. Таму альбом М. Раманюка «Беларускае народнае адзенне» — своеасаблівы, велічны і прыгожы помнік нашым прабабкам і бабулям, маці і сёстрам, якія ашчадна зберагалі, захоўвалі, неслі і нясуць дасюль у сваіх сэрцах найвялікшую любоў і пашану да прыгожага, да спадчыны, якую пакінулі ім продкі, што вучылі бацьчы характава навокал, вучылі захапляцца дзівоснымі пералівамі фарбаў у прыродзе, каб пасля пераносіць іх на кашулі і блузкі, на хусткі і фартушкі, пераймаць у сваякоў, суседзяў, знаёмых, развіваць, удасканальваць, памнажаць і перадаваць нашчадкам тыя дасягненні ў мастацкім афармленні адзення, у колеры і вышыўцы, формах і канструкцыях, поўных аптымізму і рукатворнага характа, якія выпрацавала буйная, нястрымная, поўная раскошы і ціхай ласкавай пяшчоты фантазія жанчыны-беларускі на працягу стагоддзяў.

У альбоме 473 здымкі-ілюстрацыі (з іх 46 каларовых). І толькі 68 узяты аўтарам з архіўных крыніц, з фондаў музеяў і бібліятэк. Астатнія — палявы матэрыял М. Раманюка, адшуканы, сабраны, зафіксаваны, сістэматызаваны для навукі аўтарам. Матэрыял новы, раней невядомы. І гэта трэба асабліва падкрэсліць, здзіўляючыся грандыёзнай збіральніцкай рабоце даследчыка-энтузіяста, яго вялікай любові да прадмета свайго даследавання, яго захопленасці і апантанасці.

Працы вучонага адкрылі беларускі народны касцюм усюму свету, адкрылі фундаментальна, аб'ёмна, ва ўсёй велічы, разнастайнасці і шматтаблічнасці, шматфарбнасці і непаўторнай прыгажосці. Яны сталі натхнёнай песняй маладога вучонага красе роднага краю і народа, народнаму генію, працавітым рукам і ласкаваму, спагаднаму, шырока адкрытаму на дабрыню і прыгажосць сэрцу жанчыны-беларускі.

Янка САЛАМЕВІЧ.

СПОРТ

ПОСПЕХ БАРАДЗІНОЙ

Наталля Барадзіна не раз дамагалася поспехаў на першынствах краіны і таварыскіх міжнародных спаборніцтвах па тэнісу ў адзіночным разрадзе. А нядаўна мінчанка ўпершыню заваявала званне чэмпіёніцы Еўропы. У фінале яна выйграла ў масквічкі Юліі Сальнікавай — 6:2.

Па гэтым жа чэмпіянаце ў Наталлі Барадзіной «бронза» ў парных спаборніцтвах, а таксама ся-

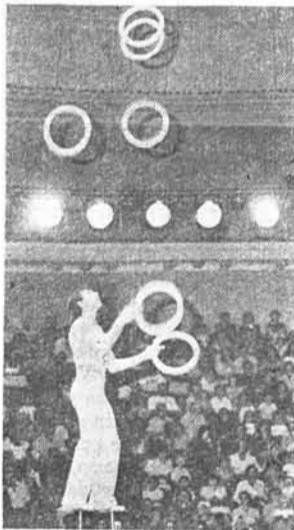
рэбраны медаль у змешаным разрадзе.

ПАРАДАВАЛІ РЭКОРДАМІ

Значныя папраўкі ў тэнісныя рэкорды рэспублікі ўнеслі беларускія спартсмены па скачках на першынстве СССР па лёгкай атлетыцы.

Генадзь Валюкевіч стаў чэмпіёнам краіны ў трайным скачку з выдатным вынікам — 17 метраў 42 сантыметры. А мінчаніну Віктару Бельскаму не было роўных па скачках у даўжыню: 8 метраў 20 сантыметраў.

Трэція месцы ў кідалыніку молата Юрыя Тарасюка і Аляксандра Грыгор'ева па скачках у вышыню.

6 жніўня Дзяржаўны цырк БССР зноў запаліў свае агні. Сялетні рэпертуар папулярнага творчага калектыву абагаціўся многімі цікавымі нумарамі ў выкананні выдатных савецкіх майстроў гэтага віду мастацтва. Сярод іх — буйнейшы ў Савецкім Саюзе атракцыён «Пакарэнне»: выступленне групы драпежных звяроў у складзе чорных пантэр, львоў, тыграў, леапардаў. Падрыхтаваны ён дрэсіроўшчыцай М. Запашнай.

НА ЗДЫМКАХ: клоун В. КАВАЛЕНКА; жанглёр Г. ПАПОВІЧ; дрэсіроўшчыца звяроў М. ЗАПАШНАЯ.

Фота А. ЛАБАДЫ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1578